

Kas ir valsts sociālā apdrošināšana un kāda nozīme obligātajām iemaksām?

Publicēts: 25.11.2020.

Kādi būs mani ienākumi, ja aiziešu bērna kopšanas atvaļinājumā? Cik liels būs bezdarbnieku pabalsts, ja es zaudēšu darbu? Vai varēšu saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju tuvnieka nāves gadījumā? Sniedzam atbildes uz būtiskākajiem jautājumiem par sociālās apdrošināšanas iemaksām.

Kas ir valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (VSAOI) ir valsts noteikts un regulēts veids, kā nodrošināt sevi ar ienākumiem gan ilgtermiņā, gan neparedzētos gadījumos. Persona, par kuru ir veiktas obligātās sociālās iemaksas, ir finansiāli pasargāta, jo ir nodrošināta ar ienākumiem situācijās, kad nepieciešama palīdzība. Piemēram, kad nav iespējas strādāt nelaimes gadījuma vai invaliditātes dēļ, esam zaudējuši apgādnieku vai arī jaunā māmiņa vai tētis dodas bērna kopšanas atvaļinājumā.

Katram Latvijas iedzīvotājam pienākošais pabalstu, atlīdzību vai pensijas apmērs ir atkarīgs no viņa veiktajām sociālajām iemaksām – jo lielāki bijuši ienākumi, no kuriem veiktas iemaksas, jo attiecīgi lielāks arī pabalsta, pensijas vai atlīdzības apmērs. Šo informāciju iespējams noskaidrot arī Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras [e-pakalpojumos](#).

Obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas ir ar likumu noteikts obligāts maksājums speciālā budžeta kontā, kas dod tiesības sociāli apdrošinātai personai saņemt likumā noteiktos sociālās apdrošināšanas pakalpojumus. Iemaksu apmērs ir atkarīgs arī no nodarbinātības veida – pašnodarbinātajiem un mikrouzņēmumu darbiniekiem samaksāto nodokļu apmērs nav tāds pats kā, piemēram, cilvēkam, kurš strādā SIA.

Kā pārliecināties, ka pabalsts vajadzības gadījumā būs pietiekams

Sociālās iemaksas tiek veiktas pilnā apmērā gan no darba devēja, gan darbinieka puses. Daļa no "algas uz papīra", attiecīgi sadalīta pa procentiem, aiziet pensiju apdrošināšanai, apdrošināšanai pret bezdarbu un darba negadījumiem, invaliditātes, maternitātes un slimības apdrošināšanai, kā arī vecāku apdrošināšanai, lai vajadzības gadījumā to varētu izmantot. Savukārt pabalsta apmērs ir atkarīgs no tā, cik liela ir bijusi darba alga, aprēķinā skatot vismaz gadu. Tomēr, nopelnot pat minimālo algu, ja no tās ir maksātas visas iemaksas, vajadzības gadījumā persona tiks nodrošināta ar ienākumiem atbilstoši veiktajām sociālajām iemaksām.

Mazliet citādi tas ir, ja saistībā ar alternatīvu nodarbinātības veidu sociālās iemaksas tiek maksātas mazākā apmērā vai netiek maksātas vispār, kā tas bieži ir mikrouzņēmuma darbiniekiem vai pašnodarbinātajiem. Situācijā, kad nav veiktas iemaksas, cilvēkam nav pieejami pabalsti un atlīdzības, kas pienākas pilnas sociālās apdrošināšanas gadījumā.

Diemžēl Covid-19 izraisītā vairāku nozaru darbības pārtraukšana, kas lika daudziem zaudēt darbu, izgaismoja, ka ir liela sabiedrības daļa, kurai sociālās iemaksas nav tikušas veiktas vispār vai pietiekamā apmērā, kā rezultātā ir nepietiekams sociālais nodrošinājums, lai būtu finansiāli nodrošināts nepieciešamības gadījumā. 2019. gadā Latvijā bija vairāk nekā 270 000 iedzīvotāji, kuru vidējās aprēķinātās VSAOI nerasniedza iemaksas no valstī noteiktās minimālās darba algas.

Valsts sociālā apdrošināšana ir būtisks atbalsts gan katram individuāli, gan valstij kopumā. Ja tiek pilnvērtīgi veiktas VSAOI, iedzīvotāji nepieciešamības gadījumā var saņemt tiem pienākošos noteiktos sociālās apdrošināšanas pakalpojumus. Savukārt valstij ir iespēja parūpēties par saviem iedzīvotājiem, sniedzot nepieciešamo atbalstu.

